

Lilly Christensen & Marianne Kabakci

Billedet og samtalevennen som fælles udgangspunkt i andetsprogsundervisningen

...at man, når det i sandhed skal lykkes én at føre et menneske hen til et bestemt sted, først og fremmest må passe på at finde ham der hvor han er og begynde der. Dette er hemmeligheden i al hjælpekunst, enhver, der ikke kan det, er selv en indbildning når han mener at kunne hjælpe andre. For i sandhed at kunne hjælpe andre må jeg forstå mere end han, men først og fremmest forstå det, som han forstår. Når jeg ikke gør det, hjælper min merforståelse ham slet ikke. Vil jeg alligevel gøre min merforståelse gældende, så er det fordi jeg er forfængelig eller stolt, at jeg i stedet for at gavne ham egentlig vil beundres af ham, men al sand hjælpekunst begynder med en ydmygelse.

Hjælperen må først ydmyge sig under den han vil hjælpe, og derved forstå, at det at hjælpe ikke er at herske, men at tjene, at det at hjælpe ikke er at være den herskesygeste, men den tålmodigste, at det at hjælpe er villighed til – indtil videre – at finde sig i at have uret og ikke forstå hvad den anden forstår...

(Ur Søren Kierkegaard, *Samlede værker*, bind 18, s. 96)

Ovenstående citat har gennem de seneste 10 år været en kilde til inspiration og refleksion for denne artikels forfattere. Vi underviser i dansk som andetsprog for voksne indvandrere og flygtninge på Hvidovre Sprogcenter, AOF.

I Danmark gennemføres alfabetiseringsundervisningen af voksne kursister (studerande) i andetsprogsundervisningen på dansk og ikke på modersmålet. Der ligger ingen egentlig forskning til grund herfor. Som praktikere gennem mange år har vi erfaret, hvor meget der er brug for forskning. Vi lærere har brug for at få vores område belyst. Det er frustrerende som praktiker at registrere, at undervisningen ikke er god nok, men ikke vide, hvad det er, der går galt og hvordan den kan gøres bedre.

I Sverige har forskere på Göteborgs universitet påbegyndt et 3-årigt forskningsprojekt¹ som skal belyse, hvordan analfabeter og lavtuddanne-

¹ En præsentation af forskningsprojektet "Lågutbildade invandrades och analfabeters möte med text och bild – språkliga ock kulturella aspekter på delaktighet og demokrati" af Qarin Franker, Institutet för svenska som andraspråk, Göteborgs universitet, kan læses i *Besv nr. 12 April 2003 Andetsprogstilegnelse og Alfabetisering – et temanummer om spor 1*.

de (lågutbildade) oplever mødet med det svenske samfund, hvor borgerne forudsættes at have skriftsproglige færdigheder. Hvad betyder læse- og skrivefærdigheder for at blive eller føle sig integreret i samfundet? Er skriftsproglige færdigheder en forudsætning for at kunne deltage i de demokratiske beslutningsprocesser i nærmiljøet og i samfundet som helhed? Vi er lykkelige for den svenske forskning, hvor også danske lærere kan hente indsigt og nye værktøjer.

Overvejelser fra praksis

De følgende betragtninger bygger på vores iagttagelser i undervisningen.

I det gode læringsrum mener vi, at indholdet og det man gør i undervisningen skal kunne bruges af den enkelte kursist i hverdagen og være personligt udviklende. Med andre ord skal undervisningen tage afsæt i kursistens hverdag og fokusere på, hvordan den kan blive et værktøj for kursisten i hverdagen. Når vi har dette mål, er det fordi, vi mener, at voksne gerne vil *lære* men ikke vil *belæres*. Man vil gerne *ændre sig* men ikke *ændres*. Og en ændring er nødvendig, hvis man skal integrere sig i nye omgivelser. Det gælder for mennesket, som flytter fra en landsby i Tyrkiet til København, det gælder for alle mennesker, som flytter til et sted, som er væsensforskelligt fra det, de kom fra. Ændringen skal komme indefra, og være styret af mennesket selv, for at der kan komme et styrket menneske ud af det.

Men hvordan kan læreren sikre sig, at undervisningen tager udgangspunkt der, hvor kursisten er? Hvordan kan læreren sikre sig, at der tages udgangspunkt i kursistens viden og erfaringer og ikke lærerens? Hvordan kan læreren sikre sig, at undervisningen kan gribes af kursisten og anvendes som værktøj? Her er valg af materialet, som undervisningen tager sit udgangspunkt i, meget afgørende.

Krav til materialet

Materialet skal have en karakter, som gør det muligt for hver enkelt kursist at bidrage med sin viden og erfaring og udveksle den med andre kursister i undervisningen. Materialet, skal kunne rumme mange kursisters forskellige (olika) input. Materialet skal også være egnet som fælles (gemensam) ramme for udveksling af viden og erfaringer. Som lærere i andetsprogsundervisning har vi endnu et krav, som vi vil stille til materialet. Materialet skal gøre det muligt for os at skabe kommunikation mellem alle i klasserummet, som endnu ikke har et fælles sprog.

Vi har erfaringer med, at billeder kan opfylde kravene, vi stiller til

materialet. Men ikke et hvilket som helst billede. I denne sammenhæng er det vigtigt, at billedet ikke i sig selv kommunikerer et budskab, men er åben for tolkning. Billedet skal give kursisterne lyst til at digte historier. Et eksempel på billeder, som har de kvaliteter vi leder efter, er billederne i Unicefs Billedkalender.

Billedet som udgangspunkt for undervisningen

Vi har gennem de seneste år sammen med kursisterne brugt billeder som udgangspunkt for mundtlig og skriftsproglig undervisning. Arbejdsmetoden er hver gang blevet valgt efter hvilket mål, der var med det konkrete forløb. Målet kan være, at øge kursisternes mundtlige kompetence inden for et emne. Her har vi valgt den metode, der kendes som task-baseret undervisning. Når materialet er billeder, egner metoden sig vældig godt til kursister, som ikke har et skriftsprog til hjælp i andetsprogstilegnelsen.

Målet kan også være selve alfabetiseringen. Den kommunikative tilgang er også her vigtig, fordi mennesker har forskellige skriftsproglige behov og, fordi det er vigtigt straks ved undervisningsforløbets start at knytte undervisningens indhold til hverdagen og lade hverdagens tekster være udgangspunkt for undervisningen. Men det er ikke nok. I alfabetiseringen arbejder vi med læseindlæring, som ikke må forveksles med læsetræningen på de øvrige spor. Kursisterne har brug for en målrettet, gennemskuelig og intensiv træning i læseindlæringens faser, som man må beherske, for at kunne bruge skriftsproget kommunikativt i sin hverdag.

I Danmark er det, som nævnt, lærerens opgave (uppgift) at alfabetisere kursister på dansk. Alle er vist nok enige om, at alfabetiseringen skal ske på baggrund af et mundtligt sprog. En udbredt praksis er derfor, at alfabetiseringen først begyndes, når et minimum af andetsproget er lært. Vi har valgt en lidt anden tilgang. Vi er enige i, at alfabetiseringen sker med udgangspunkt i det mundtlige sprog, men vi mener, at alfabetiseringen kan begyndes straks ved undervisningsforløbets start.

Hvis vi et øjeblik reflekterer over læseindlæringen og som udgangspunkt har læseligningen: $L = A \times F$ (*læsning = afkodning x forståelse*), må det være indlysende at forståelse udgør den største hindring for læsning, når vi tænker på andetsprogs kursister generelt. For vores målgruppe er også afkodningen en hindring for læsning. Afkodningens faser er dybt komplicerede teknikker, som det kræver et langvarigt og hårdt arbejde at tilegne sig. Her mener vi, billedet har klare fordele. Hvis vi vælger at tage udgangspunkt i et billede, har vi en nonverbal kontekst, som vi i fællesskab sætter ord på. Først taler vi om billedet og billedet hjælper os med at sikre forståelsen, så skriver vi, hvad vi har talt om, så læser vi, hvad vi har

skrevet. Vi får altså rækkefølgen *tale – skrive – læse*. Kursisten har nu mulighed for at koncentrere sig om afkodningen, fordi forståelsen er på plads. Nedan beskriver vi hur metoden ser ud i praksis.

De mundtlige faser

Et billede vises på OH- transparent i undervisningsrummet. Billedet skal helst vises så stort som muligt, gerne på en væg. Kursisterne taler med hinanden via billedet om billedet. Læreren holder sig i baggrunden og er hjælper. Når læreren holder sig i baggrunden er det fordi, læreren ellers let bliver den, som styrer kommunikationen og dermed den, hvis viden bliver gjort til udgangspunkt for undervisningen.

Den første del af det mundtlige arbejde med billedet, er den del, som fylder mest, både indholdsmæssigt og tidsmæssigt. Der bør være god tid til at snakke om billedet. I denne del bør læreren lade kursisterne bestemme tempo og indhold. Nogle af billederne er fra lande, hvorfra der er kursister på holdet (i klassen). Man kan opleve kursisten fortælle om detaljer på billedet, om natur og klima i landet, om sin landsby og sin familie og svare på spørgsmål fra de øvrige kursister, som er blevet interesserede i at høre mere.

Foto fra "Alfabetiseringsundervisning – Fædre og børn" Fotograferet for UNICEF af Carolyn Watson.

I anden del af det mundtlige arbejde tager læreren afsæt i første dels indhold, men strukturerer nu informationerne ved at stille en række spørgsmål. Læreren opfordrer kursisterne til at forhandle sig frem til et svar på spørgsmålet.

Læreren spørger: - Hvem er det?

Kursisterne bliver enige om, at det er en far og hans søn.

Læreren spørger: - Hvad hedder de?

Kursisterne bliver enige om, at faren hedder Abdulla, og sønnen hedder Mohammed.

Læreren spørger: - Hvor gamle er de?

Kursisterne bliver enige om, at faren er 40 år, og sønnen er 12 år.

Læreren spørger: - Hvad laver de?

Kursisterne bliver enige om, at de to er på arbejde og holder pause og snakker om fodbold.

Læreren spørger: - Hvad er deres arbejde?

Kursisterne bliver enige om at faren og sønnen bygger huse. Det kan man se på deres hænder osv.

Produktion af skriftlig tekst

Kursistsvarene står nu som en slags stikord på tavlen. Stikordene læses og refereres til billedet. Nu skal teksten skrives.

Læreren peger på "far og søn" og spørger: - Hvad hedder de?

Kursisterne svarer: - De hedder Abdullah og Mohammed.

Læreren eller kursist/lærer skriver på tavlen: "De hedder Abdullah og Mohammed."

Således fortsætter lærer og kursister med at producere den skriftlige tekst sammen.

Tekst 1

De er far og søn. De hedder Abdullah og Mohammed. Abdullah er 40 år, og Mohammed er 12 år. De er på arbejde, De bygger huse af sand og cement. De har pause og sidder og snakker om sport. Mohammeds mor hedder Hatice. Mohameds har en lillesøster. Hun hedder Layla og er 6 måneder gammel. Familien kommer fra Mali. Mali ligger i Afrika. Mali er et fattigt land med mange politiske problemer.

Undervejs er kursisterne blevet interesseret i at vide mere om Mali, og læreren har hentet information.

I begyndelsen er det nødvendigt at læreren trin for trin hjælper kursisterne gennem tekstproduktionen. På denne måde opbygges et stillads (mønster) til tekstproduktion, som hjælper kursisterne, når de senere skal arbejde individuelt med at producere tekst til billederne. Så hurtigt det er muligt, når kursisterne kan skrive bogstaverne og skrive af fra tavlen, skriver kursisterne med lærerens hjælp teksterne på tavlen. Fremgangsmåden (arbejdsättet) kan være følgende:

1. Den mundtlige tekst og stikordene produceres som beskrevet ovenfor.
2. Kursisterne skriver med hjælp fra læreren teksten på tavlen. Hver

kursist skriver en sætning (mening). Læreren hjælper ved at lydere (ljuda)/pege på bogstavet, hvor det er nødvendigt.

3. Den færdige tekst læses højt. Læreren kan bruge en teknik, hvor kursisterne først læser ordet og læreren læser som ekko efter kursisterne. Når lærerens ekko er forskelligt fra det kursisterne har læst, gentager kursisterne lærerens ekko og fortsætter med tekstens næste ord. Læreren kan bruge ekko-læsning både i forbindelse med korlæsning og individuel højtlesning.

4. Kursisterne laver afskrift fra tavlen. De skriver teksten på skrivark med hjælpelinjer. Kursisterne kontrollerer, at afskriften er korrekt. Læreren kontrollerer at afskriften er korrekt. Den håndskrevne tekst sættes på plads i mappen, hvor den venter på at blive skrevet på pc.

5. Kursisterne skriver teksten på pc og sætter den i mappen. Afskriften skal være korrekt. Kursisterne lærer, hvordan man retter fejl på pc.

Teksten bruges som læsetekst

Den færdige og indskrevne tekst bruges i læsetræningen. I begynderundervisningen kan læreren bruge ekkolæsning som beskrevet ovenfor, og senere kan kursisterne læse teksterne i par eller individuelt. Læsning af teksten begynder altid med "læsning" af det billede, som teksten beskriver. For at træne helordsgenkendelse og øge den sproglige bevidsthed om syntaks og tekstopbygning bruges teksten som en slags dictogloss med

ordkort. Kursisten får en lille plastpose med den forstørrede og laminerede tekst klippet i ordkort. Kursisten kigger på sin læsetekst og forsøger at huske en, to eller tre ord. Kursisten dækker teksten til, mens ordene findes blandt ordkortene.

På denne måde lægges hele teksten. Kursisten kontrollerer selv, om ordkortene ligger korrekt, og bestemmer selv tempoet.

Teksten bruges til stavetræning

Når kursisten har lagt hele teksten og kontrolleret, at den er korrekt, bruges ordkortteksten til stavetræning. Kursisten husker en, to eller tre ordkort ad gangen, vender dem eller dækker til, og skriver dem på papiret. Sådan fortsættes til hele teksten er skrevet. Kursisten bestemmer selv tempoet, og kontrollerer selv sin skrevne tekst.

Det er vores indtryk, at de to øvelser med ordkort også hjælper kursisten til at få et indblik i sin individuelle læreproces. Øvelserne synliggør små fremskridt for kursisten, og det skaber glæde og motiverer til at stille større krav til sig selv under udførelsen af øvelserne.

Kursisternes erfaringer med at komme til Danmark

Stadig med udgangspunkt i billedet har vi givet kursisterne til opgave, at flytte personerne på billedet til Danmark. Resultatet bliver følgende tekst:

Nu bor Familien i Danmark. De bor i en lejlighed på Amager. Abdullah går på sprogskole 4 timer hver dag. Det er svært for ham at lære dansk. Mohammed går i modtageklasse. I klassen er der børn fra Tyrkiet, Pakistan, Afghanistan, Irak, Iran, Eritrea og Thailand. Hatices kursus hedder "Med mor i skole". Hatice lærer dansk, og en pædagog passer Layla.

Når kursisterne sammen digter historien om familien i Danmark, gør de det ved at bruge deres egne erfaringer fra den første tid i Danmark. På denne måde lærer kursisterne hinanden godt at kende og venskaber vokser frem. Da man ikke direkte taler om sig selv men om fiktive personer, kan alle være med, og alt kan prøves af. Personerne på billederne bliver en del af kursisternes fællesskab og længe efter, kan kursisterne stadig huske alle enkeltheder om personerne, når et billedet tages frem. Kursisternes mundtlige niveau sætter naturligvis en grænse for, hvor de-

taljeret et billede kan beskrives. Ovenstående eksempel er hentet fra begynderundervisningen. Vi vil her også give et eksempel på en tekst, som er produceret af DU 1-kursister (sfil-studerande) på et højere trin (kurs). Billedet er det samme og denne gruppe kursister fik *Tekst 1* (sid. 4) udleveret sammen med billedet. Opgaven lød også her: *Flyt familien til Danmark*. Mens kursisterne snakkede med udgangspunkt i billedet og tekst 1, nedskrev læreren, hvad kursisterne snakkede om:

Familien er kommet hertil, fordi der er problemer i deres land. Faren skal ud at arbejde og tjene penge, så han kan forsørge sin familie. Moren skal passe børnene hjemme. Begge forældre skal lære dansk først. Moren skal passe Laila til hun er 1 år, så skal moren på sprogcenter. Mohammed skal i modtageklasse for at lære dansk. Bagefter skal han i en almindelig skoleklasse.

De får bolig i Jylland, fordi der ikke er plads i København. Det er svært at finde lejlighed i København. De får nok et rækkehus i en landsby. Faren skal først på sprogcenter og lære dansk, bagefter kan han arbejde. Familien synes, de bor fint, fordi de kommer fra et fattigt land. Det er meget fint, fordi børnene kan komme i skole, og kommunen hjælper.

Det er svært lige i starten. De kan kun tale deres eget sprog. Det er svært for dem at købe ind og svært at tale med andre og at gå nogle steder hen – de kender ikke vejen. Moren kender f.eks. ikke pengenes værdi. I begyndelsen betaler hun altid med store sedler og får en masse småpenge tilbage. Hun kan heller ikke finde ud af, hvor mange gange hun skal stemple rabatkort. Hun stempler hver gang hun skifter bus. Måske kan faren få arbejde som murer, men han må først hjælpe til på en byggeplads og lære sproget. Hvis han er aktiv kan han lære dansk og finde arbejde. Han har ikke nogen uddannelse fra hjemlandet. Det er nok for sent for ham at få en uddannelse i Danmark.

Da familien kom til Danmark, måtte de tage noget andet tøj på, fordi her er koldt. Flygtningehjælpen hjalp dem med nyt tøj. I flygtningelejren boede de på et værelse, og de delte køkkenet med mange andre. De fik tøj, sko, lommepenge og gratis buskort. De er meget glade nu. De er ikke sultne mere.

Vi ved ikke, om de er muslimer. Man kan ikke se på folks tøj, om de er muslimer.

Efter ca tre år i Danmark finder faren måske en ny kone eller en dansk kæreste. I begyndelsen er han sulten og tænker ikke på andet end sin familie. Efter tre år er han mæt og bliver måske skilt.

Denne gruppe kursister lavede følgende skriftlige besvarelse:

Familien flygter til Danmark. Efter opholdet i flygtningelejren får de et rækkehus i Jylland. Faren begynder at gå på sprogcenter. Moren passer Laila hjemme. Mohammed går i modtageklasse. I begyndelsen er det svært for familien, fordi de ikke kan forstå dansk og, fordi de ikke kan forstå danskernes måde at leve på. Nu har familien det godt. De har bolig, mad, tøj og skole. Måske får faren arbejde.

Familien flygtede på grund af fattigdom og politiske problemer.

Dagsprogrammet og metasproget – nøgler til autonomi i undervisningen

Når spor 1-kursisterne begynder undervisningen har de, i modsætning til de øvrige kursister på sprogcentret, ingen eller kun ganske få erfaringer med et skolesystem. Men ligesom de øvrige kursister møder denne gruppe med forventninger til undervisningen.

Fra den tidligste start kan læreren begynde at opbygge et fælles sprog på dansk om selve undervisningen, for så tidligt som muligt at give kursisterne mulighed for at sætte ord på deres ønsker til undervisningens indhold og arbejdsformer, og for at øge lærerens indsigt i kursisternes ønsker. Når læreren skriver dagsprogrammet på tavlen og bruger billeder/tegninger til at illustrere programpunkter, får kursisten indsigt i, hvordan undervisningen er opbygget. Det gør det muligt for kursisten at deltage i en evaluering af undervisningen, og lidt senere selv få indflydelse på dagsprogrammets indhold.

Kursisterne har også hurtigt brug for at tilegne sig det metasprog, som hører til undervisningen, for at de selv kan bruge det som arbejdssprog i sprogtilegnelsen. Kursisterne har brug for at kende betydningen af konsonant, vokal, bogstav, lyd, stavelse, ord, sætning, tekst, punktum, komma, spørgsmålstegn etc. Læreren kan f.eks. spørge: Fatima, hvor mange *bogstaver* er der i dit navn? Hvor mange *konsonanter* er der? Hvor mange *vokaler* er der? Lyd kan introduceres ved at præsentere konsonantens lyd [f] som forskellig fra konsonantens navn [æf]. *Ordene* kan tælles (sågas) f.eks. i den tekst, man har produceret om sin familie, og det samme kan stavelser, sætninger, punktum, komma, og det hele er en *tekst*. På denne måde bruges metasproget dagligt og udbygges efterhånden.

Skriv de enkelte ord på ordkort og læg dem i en æske som klassens fælles "ordbog." Bed kursisterne finde ordkortene, når ordene bruges i øvelserne. Sæt en gang i mellem ordkortene på tavlen og bed kursisterne fortælle/give eksempler på, hvad det enkelte ordkort betyder. Det kan

være en god ide at have en lille tekst, som hænger på væggen og bruges til at repetere metasproget på, f.eks. en tekst om holdet.²

Samtalevennen som udgangspunkt for undervisningen

Der er mange fælles træk (likheter) for brug af billede og brug af samtaleven som udgangspunkt for undervisningen. Samtalevennen er det levende billede, et billede man kan kommunikere med, også når det dansksproglige niveau er lavt. Ofte er læreren den eneste dansker kursisterne taler med, derfor er det en god idé at få andre danskere udefra til at komme i klassen som samtaleven. Samtalevennen er den autentiske dansker.

Når vi bruger samtalevenner, har vi fundet det mere givende at fokusere på ligheder frem for forskelle. Ligesom det er nødvendigt at stille krav til det billede, man bruger i undervisningen, må der også stilles krav til samtalevennen. Samtalevennen må være én der giver kursisterne lyst til at lytte til et andet menneskets historie. Det er også vigtigt, at samtalevennen har lyst til at fortælle sin historie og være åben overfor kursisterne. Samtalevennen må være en person, der kan arbejde sammen med kursisterne i gensidig respekt.

Vi har spurgt nogle af vores samtalevenner, hvad de forstår ved en god samtaleven. De svarer, at en samtaleven er en person der holder af mennesker, en der er udadvendt og tillidvækkende, en der er god til at lytte og til at stille spørgsmål. Samtalevennen ska også give sig god tid och vara god til at sætte sig i kursistens sted.

Vi lavede også en lille undersøgelse for at finde ud af, hvordan kursisterne synes, en god samtaleven skal være. Kursisterne, som alle er kvinder, siger først, at en samtaleven helst skal være en kvinde på nogenlunde samme alder som dem selv. De mener videre, at man snakker bedst om fælles interesser og foreslår det pæne hjem, bading, madlavning, dyrkning af grøntsager og håndarbejde. Men også mere specielle interesser som akvariefisk, fugle og kaniner.

Ved nærmere eftertanke finder kursisterne frem til, at hvis man mødes omkring en fælles interesse, er alder og køn underordnet.

Hvis man nu gerne vil finde samtalevenner til sin klasse/skole, foreslår vi følgende fremgangsmåde:

1. Først finder læreren frem til interesser i kursistgruppen,

² For en uddybning se Lilly Christensen: *Opstilling af mål i begynderundervisningen. Intern evaluering i andetsprogsundervisningen – en antologi*. Uddannelsesstyrelsens temahæfteserie nr. 1 – 2001.

2. Herefter annoncerer skolen i lokalbladene/lokalradioen og/eller kontakter ældreforeninger, Røde Kors eller lign.
3. Skolen afholder et informationsmøde for samtalevenner. Her taler man om, hvad en god samtaleven er.
4. Samtalevenner og kursister deles i grupper efter kursistinteresser og aftaler, hvordan der skal arbejdes. Man kan f.eks. aftale at tage på ekskursioner til relevante steder for at få nogle fælles oplevelser. Gruppen kan arbejde sammen om et fælles produkt f.eks. en udstilling.

Man kan vælge at bruge en eller flere samtalevenner i klassen. Det er vigtigt at kursisterne bestemmer, hvad der skal snakkes om, at det er kursisternes og de fælles interesser, der er i fokus. I mødet med andre mennesker, hvor det er ligheden og de fælles interesser der er i fokus, tror vi på, at mennesket reflekterer, lærer og ændrer sig. I dette møde tror vi på, at kursisten får et grundlag for at finde sig selv i sin nye omverden – og komme styrket igennem integrationsprocessen.

Holdet består af åtte DU 1-kursister på modul 4. De kommer fra Afghanistan, Tyrkiet, Marokko, Libanon, Ghana og Thailand. Vi følger samme fremgangsmåde som beskrevet ved brugen af billedet i undervisningen, dvs. vi taler først, så producerer vi teksterne, og til sidst bruger vi teksterne til læsetræning.

Den fælles interesse i eksemplet her er ”mødet” – kursisternes ønske om at møde og lære en dansker og dennes liv at kende – og en danskers ønske om at møde vores kursister og lære dem og deres liv at kende. Klassens samtaleven er Elinor. Elinor har vi fået kontakt til gennem Ældrerådet i Hvidovre. På denne måde fik skolen ca 25 samtalevenner. Kursisterne, Elinor og læreren vælger at arbejde på så sått att Elinor kommer et par gange om måneden. Hver gang har hun foto med fra den periode, vi vælger at tale om. Billedet er igangsættende. Kursisterne spørger med afsæt i billedet.

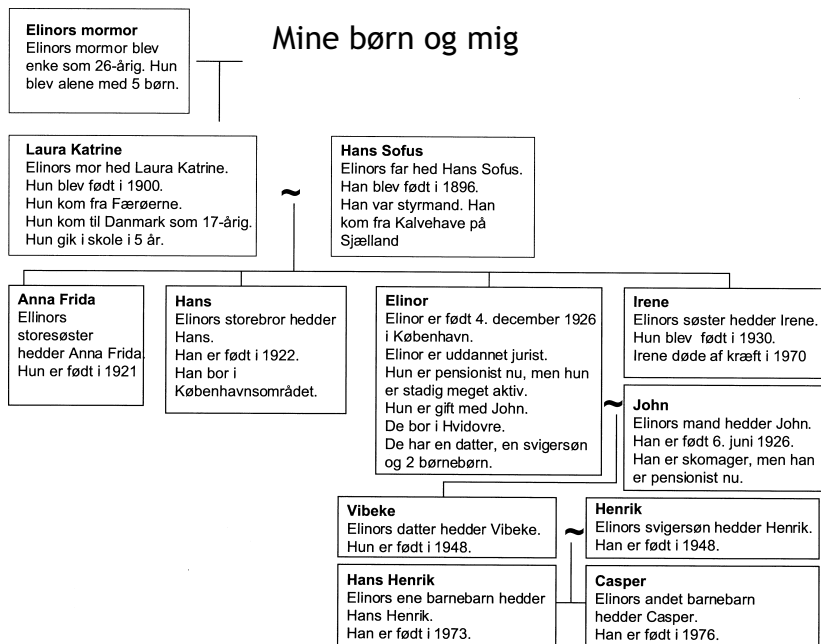
Den første dag Elinor kommer i klassen, har vi sørget for at gøre det lidt hyggeligt. Det er vigtigt, at der er en god og afslappet stemning mellem kursister og samtaleven.

Fatima og Elinor i klassen

Elinor fortæller om sin familie, og kursisterne spørger.

Før Elinors næste besøg, har kursisterne udarbejdet Elinors stamtræ ud fra de oplysninger, Elinor har givet. Stamtræet bliver hængt op på væggen, og fungerer som redskab, når kursisterne udarbejder deres eget stamtræ. Det er dog ikke helt let at udarbejde kursistersnes stamtræer, da mange ikke kender fødselsdatoer på deres familiemedlemmer.

Alle kursister får så et fotoalbum. Heri sættes henholdsvis (varvat) Elinors tekster og kursistens egne tekster. Hver kursist har sit album, sine tekster. Ved næste besøg har Elinor billeder med fra dengang, hun var syv år. Kursisterne spørger med afsæt i billedet. Derudover indtaler Elinor ca tre minutter på bånd om en episode fra dengang, hun var sju år. Båndet bruges til lytteøvelser.

Frem til Elinors næste besøg arbejder vi med at producere teksten til Elinors billede, derefter producerer kursisterne deres egne 7-års historier.

Elinor er 7 år i 1933. Hun bliver fotograferet sammen med sine to søstre. De har nye jakker på. De er glade. De har flotte hatte på. Elinors lillesøster har ikke jakke og hat på. Familien flyttede fra København til Hvidovre i 1934.

Fatima 7 år

Da jeg var 7 år passede jeg mine 3 søskende og hjalp min mor hjemme. Da jeg var 7 år boede jeg sammen med mine forældre.

Vi boede i et gammelt hus. Jeg gik ikke i skole, fordi piger ikke gik i skole. Min far var landmand, han arbejdede med jorden.

Da vi arbejder med Elinor som 14-årig, fortæller hun om anden verdenskrig. Vi fik en helt personlig og nærværende historie om, hvordan det var at være ung under krigen.

Elinor 14 år

Elinor bliver konfirmeret. Hun har en flot og smuk kjole på. Hun har selv syet kjolen. Hun har selv ordnet sit hår. Hun har en guldhalskæde og et armbånd på.

Fatima 14 år

Da jeg var 14 år, var jeg gift. Jeg boede sammen med min mand og hans forældre, og jeg arbejdede meget. Vi boede i et stort gammelt hus. Jeg boede sammen med en stor familie. Jeg havde mange problemer, fordi der var mange mennesker.

Vi fortsætter på samme måde med vigtige episoder i Elinors og kursisternes liv f.eks. bryllup, fødsler og dødsfald. Og også kursisternes beskrivelse af deres første møde med Danmark.

Elinor og Johns bryllup

Elinor og hendes mand John blev gift lørdag den 6. september 1947. Elinor skulle have en ny dansekjole, men det blev i stedet en brude-

kjole, som hun selv syede. Hun vejede 40 kilo. Man kunne se lidt på hendes mave, at hun var gravid. John fik lov at låne et sæt tøj af sin onkel. Elinor blev fulgt op ad kirkegulvet af sin far. John blev fulgt op af sin fætter. Elinor og John var meget forelskede i hinanden. De holdt hinanden i hånden, da de blev viet. John og Elinor købte ingen vielsesringe, fordi de havde forlovelsesringene. Elinors brudebuket var meget lille. Der var mørkerøde roser i den.

De holdt et dejligt, traditionelt bryllup. De lånte naboens soveværelse og tilbragte brudenatten dér. Elinors efternavn før brylluppet var Hansen, nu er det Christensen.

Elinor og John har været gift i 53 år.

Fatima og Hassans bryllup

Jeg blev gift i 1961. Min mand rejste til Frankrig 3 måneder efter brylluppet. Efter et år i Frankrig rejste han til Belgien. Efter 5 år i Belgien rejste han til Danmark.

Jeg boede sammen med min mands forældre 15 år i Marokko. Jeg havde mange problemer, fordi min mand var væk. Jeg tænkte, at det ikke var så godt, at min mand ikke var hos os.

Jeg husker mange mennesker til min bryllupsfest. Min mor og far købte tøj til mig. Min mand købte meget tøj og mange smykker. Jeg var glad. Jeg blev genert, fordi jeg aldrig havde set min mand.

Hele forløbet blev evalueret ved en stor udstilling, som kursisterne præsenterede for de indbudte samtalevenner, familie, skolens andre kursister, kommunalpolitikere m.fl. På udstillingen præsenterede kursisterne undervisningsforløbet. Teksterne var sat op på plancher sammen med billeder af Elinor. På biblioteket havde kursisterne desuden fundet billeder af beklædning og transportmidler fra de årstal teksterne repræsenterede. På udstillingen kunne man også se og prøve beklædning fra kursisterne hjemlande, man kunne høre musik og drikke marokkansk te. I et hjørne af udstillingen kunne man sætte sig og lytte til båndoptagelser af episoder fra Elinors liv.

Fatima gør klar til at tage imod udstillingens gæster.

Der er mange sidegevinster ved at bruge en samtaleven i klassen – en frivillig samtaleven er for det meste en person med overskud, en person der har et aktivt liv. F.eks. er Elinor medlem af Ældrerådet, hun sidder i det nærliggende plejehjems bestyrelse og i svømmehallens brugerstyrelse. Det bevirkede, at klassen besøgte et plejehjem, en svømmehal og en kirke. Som Elinors venner blev vi også inviteret til reception i Ældrerådet og til hendes 75 års fødselsdag, og vi hyggede os en sommerdag hjemme hos Elinor og hendes mand.

Ovenstående fører til erfaringsudvekslinger i klassen om, hvordan traditioner, kønsrollemønstre m.m. er i forskellige lande til forskellige tider.

Sammanfattning

Vi vælger at bruge billede og samtaleven, som udgangspunkt for undervisningen, fordi vi ønsker at sikre, at det er kursisternes viden og behov, der bliver grundlaget for undervisningen og ikke lærerens. Metoden her gør ikke blot undervisningen nærværende, interessant og spændende; gennem samtalevenns historier oplever kursisternes deres egen historie. De får sat ord på historierne/oplevelserne, og de begynder at reflektere over samtalevenns lærerens, medkursisternes og deres egne historier. For alle har en historie, nu bliver der sat ord på, nu lærer man hinanden at kende på en helt anden måde.

Man kan bruge samtalevenner på mange niveauer og på mange måder i klasserne. Vi mener, det er godt at mødes om en fælles interesse og arbejde med det sproglige her fra. Hvis vi kun bruger samtalevenns historier, vil det være en danskers liv, hvilket nok vil være interessant, men ikke nær så nærværende og opfordrende til refleksion, som når vi vælger at arbejde med parallelle individuelle historier.

I arbejdet med billeder såvel som samtaleven, er det vigtigt at læreren, når der arbejdes med det mundtlige, holder sig lidt i baggrunden. Det er ikke meningen, at det er læreren, der skal styre samtalen. Det er dog en god idé, hvis læreren i det nævnte forløb, deltager på lige fod med de andre i klassen, med sine historier.

Afslutningsvis vill vi visa, at historierne får også betydning for den enkelte kursist og dennes familie. Albummet med kursistens historier bygger bro mellem kursistens hjem og skolen. En kursists datter siger om projektet personhistorier og albummet:

Både vores mor og familien var meget glade for projektet. Det var dejligt at se vores mor arbejde så koncentreret om noget udenfor hjemmet. Vi så hende i en anden rolle, der samtidig gav hende en

god oplevelse. Hun lærte meget af at skulle formidle noget om sin familie til andre og at skulle formidle om de andre til os. Hun fik en større samfundsindsigt ved at høre samtalevennens og de andre kursisters historie. Det bevirkede, at hun fik et positivt indtryk af danskheden i stedet for det indtryk, hun får gennem medierne.

Referenser

Kierkegaard, S. (2001) *Samlede værker*, bind 18. København: G.E.C. Gads Forlag.